

Efektivní stavby a jejich celky

Ing. arch. Martin Štěpánek
školitel: doc. Ing. arch. Gabriel Kopáček, Dr.
Ústav navrhování 5, FA VUT v Brně

V reakci na potřeby současné společnosti (a potřeby blízké budoucnosti) můžeme v krajině našich měst pozorovat nové skladebné typologické prvky, které svým měřítkem a prostorovým vlivem mění zažité vnímání měst. Nejde však o nový fenomén; uspořádání, struktura sídel a krajiny je odrazem životního stylu společnosti, která konkrétní místo v daném čase obývá. Jednotlivé skladebné prvky sídel i krajiny utvářející jejich strukturu jsou proměnlivé v závislosti na potřebách společnosti v místě i čase, na kterém, nebo v kterém na ně nahlížíme.

Specializace výroby a služeb, jejich koncentrace za účelem maximální efektivity, přinesla požadavky na nové stavby a stavební celky. Vznikají tak stavby a jejich celky, které mají díky své efektivitě nové prostorové nároky, které mění strukturu měst i uživatelské návyky obyvatel a jsou, i se svými sociálními důsledky, jen na okraji zájmu vědeckého bádání, přitom rozsah jejich působnosti překračuje hranice nejen měst a okresů, ale i států a kontinentů.

Klíčová slova: Město, vesnice, krajina, struktura, měřítko, specializace, efektivita, koncentrace

In response to the needs of contemporary society (and the needs of the near future) we can find new typological elements in the landscape of our cities that change our perception of the cities by its scale and spacial effects. It is not a new phenomenon. The arrangement and structure of settlements and landscape reflect the lifestyle of the society occupying the particular place at the actual time. Each compositional elements of the settlements and landscape that makes their structures are so variable depending on the needs of society in the place and time in which they are viewed.

The specialisation of production and services, their concentration for maximum efficiency, has brought demands for new buildings and building complexes. These buildings and their complexes have new spatial requirements, due to their efficiency, which change the structure of the city while they are only of marginal interest to scientific research, but their scope go beyond not only cities and districts as well as countries and continents.

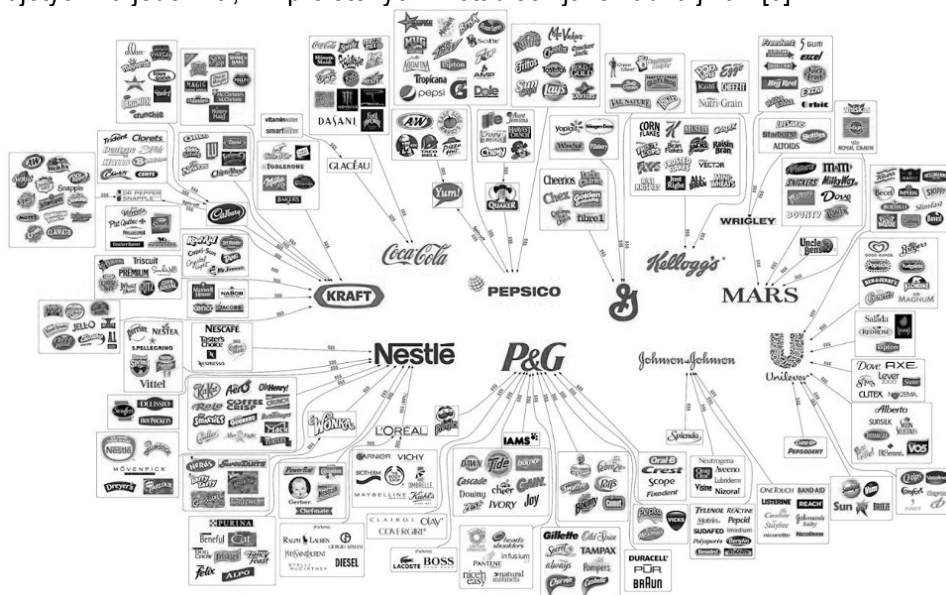
Keywords: City, rural settlement, landscape, structure, scale, specialization, efficiency, concentration

1 Potřeby blízké budoucnosti

„Specializace vedla k inovacím, protože povzbuzovala k investování času do zhotovování nástrojů k vyrábění nástrojů. To ušetřilo čas, a protože prosperitu si můžeme jednoduše definovat jako ušetřený čas, poskytlo to podobné výhody jako dělba práce. Čím více se lidé jako spotřebitelé rozrůžňovali ve svých spotřebách, čím více se specializovali jako výrobci a čím více mezi sebou směňovali, tím na tom byli lépe – což platí ve stejné míře i pro současnost a budoucnost.“ [1]

Současný životní styl ve vyspělých zemích generuje poptávku, i pod vlivem masivní reklamy, po celé řadě specifických výrobků, potravin z celého světa, služeb, odborných služeb a dalších komodit, jako je elektrická energie, pitná voda, pohonné hmoty a mnoho dalších. Běžnou součástí každodenního života se staly mobilní telefony, notebooky, internet, aktuální informace z celého světa, reklama, jistota výborné akutní lékařské péče, vysokoškolské vzdělání. „Z objektivních hledisek žijeme ve šťastné době a na dobré straně zeměkoule. Máme velký výběr všeho a máme mnohem více peněz, než je třeba k uspokojení našich existenčních potřeb.“ [2]

„Dostupnost čehokoli, co by člověk mohl chtít nebo potřebovat, se 200 let rapidně zvyšuje, pomaleji již dobře deset tisíc let. I když započítáme stamiliony lidí, které dosud žijí v největší bídě, má dnešní generace lidí přístup k takovému množství kalorií, wattů, gigabytů, megahertzů, tun zemědělských výnosů na hektar, kilometrů ujetých na jeden litr, mil proletěných v letadlech jako žádná jiná.“ [3]

Obr.1 10 hlavních světových korporací

Zdroj: <http://wepeesee.blogspot.cz/2013/12/these-10-corporations-control-almost.html>

„Technologie mění životní styl. Vynálezy 20. století, jako telefon rádio, televize, počítač, internet atp., přinesly nové způsoby interakce. Přímá setkání na veřejných prostranstvích lze nahradit nepřímou komunikací. Aktivní účast a zážitek může být nahrazen sledováním obrazů toho, co někde jinde prožívají jiní lidé. Automobil

umožnil spontánní účast na místních sociálních aktivitách nahradit jízdou za vybranými přáteli.“ [4]

Městské prostředí nabízí vysokou koncentraci všech dostupných produktů a služeb a pracovních příležitostí. K uspokojení potřeb vyspělé společnosti se městské prostředí přirozeně proměňuje. Zajištění potřeb současné společnosti je však schizofrenní povahy. Na jedné straně jsou požadavky na příjemné životní prostředí, parků dostupných z místa bydliště, bezpečných ulic či sídlišť, na druhé straně snadná dostupnost, možnost využívání IAD, široký výběr zboží. Z hlediska zajištění pracovních míst je situace ještě složitější. Efektivní pracovní procesy již od dob prvních jatek či Fordových závodů vyžadují na míru ušité stavby s efektivním provozem. Růst produkce a konkurence na trhu si žádá racionální a účelná řešení s přehlednou logistikou provozů. Tyto provozy pak jsou jen těžko slučitelné s pohodovým a klidným bydlením v zeleni, nebo na vlastním pozemku v rodinném domě.

Každodenně využívané spotřební zboží dosáhlo tak vysoké technologické úrovně, že již není možné jeho spotřebu saturovat jednoduchou výrobou v dílně za městským domem. Elektronická zařízení, mobilní telefon, notebook, mají za sebou léta technologického vývoje ve výzkumných ústavech, odborných pracovištích. Aby mohly být dostupné pro širokou veřejnou veřejnost, musí být vyráběny ve velkém množství a expedovány po celém světě. K jejich expedici do prodejen po celém světě jsou třeba dobře organizovaná logistická centra, která umožňují levnou, rychlou dopravu. Využívání mobilního telefonu či notebooku tak podmiňuje existenci nalezišť vzácných kovů, vědeckých center, specializovaných pracovišť, sériové výroby, logistických hal a námořních přístavů.

Nejen náročné operace, ale i ty zdánlivě banální, probíhající každý den v nemocnicích ve všech větších městech po celém světě, také vyžadují vyspělou technologii, chirurgické pracovní pomůcky, léčebné prostředky. Složitější vyšetření probíhají za pomoci vynikajících přístrojů, elektronových mikroskopů a podobně.

V každém okamžiku dostupné čerstvé potraviny z celého světa vyžadují nejen propracovanou logistickou síť. Pro zajištění stálé produkce kvalitních potravin jsou třeba specializované stavby a územní celky, které díky jednostranné, efektivní produkci ztrácejí svoji původní rozmanitost.

Je otázkou, kterou chce tato práce předložit k odborné diskuzi, zda to vše opravdu prospívá společnosti a zda přínosy těchto trendů nejsou nižší, než externality jimi vyvolané, včetně sociálních konsekvencí.

Obr.2 Nizozemsko, Rotterdam, oblast vysoké koncentrace skleníků a fóliovníků.
Zdroj: GoogleMaps.com

2 Specializace a koncentrace

Hmotné prostředí sídel bylo utvářeno v souladu s aktuálními požadavky a potřebami společnosti. „Lidstvo učinilo geniální objev, když si jeho jednotliví členové začali dělit práci. Specializace umožnila soustředit se na omezenou činnost a opakováním ji neustále zlepšovat.“ [5] V podstatě každou, opakovaně prováděnou lidskou aktivitu, můžeme nazvat specializovanou činností. Čím vyššího stupně specializace, odbornosti, při provádění opakované činnosti dosáhneme, tím efektivnější naše činnost bude. Specializace, vedoucí k efektivnímu provádění lidské činnosti, či práce, je základem proměny a vývoje společnosti. Proměna společenské objednávky vedla k evoluci typologických druhů staveb.

Koncentrace specializované, odborné, lidské činnosti, na jednom místě vyžaduje přehledné a racionální řešení hmotného prostředí, ve kterém k jejímu provádění dochází. Provozní a prostorové řešení stavby, či prostoru pro efektivní provádění specializované činnosti, je podřízeno její funkci. Princip specializovaných prostorů spočívá ve vyloučení vlivů, které by mohly narušit jejich bezproblémový chod. Na vývoji typologických druhů staveb můžeme tento princip sledovat od řeckých chrámů a divadel, přes římské lázně až po nákupní centra moderní doby. Specializace a koncentrace je základem funkčního členění typologických druhů staveb. Funkčně smíšená struktura jader středověkých měst kompaktního charakteru se zrušením hradebního okruhu a uvolněním města do krajiny mizí. Díky možnosti realizovat stavby v souladu s jejich provozně-prostorovými nároky, vznikají stavby nových měřítek, které s kompaktní strukturou historických měst mají pramálo společného.

Z důvodu zefektivnění výroby dochází v mnoha výrobních a zpracovatelských odvětvích průmyslu k principům specializace a koncentrace. Například z pestré historie českého cukrovarnictví, které v dobách svého největšího rozkvětu dosahovalo počtu až 300 cukrovarů, se dodnes zachovalo 7 činných cukrovarů, které dokážou nahradit v podstatě veškerou původní produkci. Podobná situace nastala v oblasti

mnoha dalších druhů práce. V podstatě každé větší sídlo mělo ještě na přelomu 17. – 18. století vlastní tkalcovnu (později textilní manufakturu), cihelnu, mlýn, barvírnu, sýpku, pivovar, pilu, rybí sádka, dům lékaře a další, dle povahy konkrétního sídla. Jednotlivé, v podstatě ještě drobné stavby vytvářely „barevný“ kolorit každého sídla.

Opakem koncentrace může být proces deglobalizace. „Deglobalizace znamená obnovu lokálních ekonomických vztahů, kdy na jednom místě něco vyrábíte i prodáváte a spotřebováváte. Je to mechanismus, který pomáhá udržovat stabilitu v určitém regionu.“ [6] Tento pozitivní jev můžeme v současné době sledovat na příkladu velkého rozmachu minipivovarů. Produkt, který vytváří, je konkurence schopný velkým pivovarským konglomerátům a navíc s sebou přináší identitu, s kterou si původní městské pivovary dodnes spojujeme. Navíc provoz minipivovaru, pokud je určen pro lokální spotřebu, nevyžaduje celosvětovou přepravu a je tak šetrný k životnímu prostředí. Otázkou však je, jaký vývoj tento pozitivní trend bude mít, zda ekonomický souboj mezi jednotlivými provozovateli nebude opakovat příběh vzniku velkých pivovarů.

3 Efektivní stavby a stavební celky

„Stvořitelem“ nové městské struktury na našem území byl podnikatel Tomáš Baťa. Po prvním úspěchu levných plátěných bot nechává stavět svoji první továrnu. „Úspěch baťovek byl takový, že již během tří let začíná Baťa ve Zlíně stavět svoji první továrnu, která měla ještě zefektivnit výrobu obuvi. Nechává do ní dovážet nejmodernější stroje a narůstá též počet zaměstnanců. Ještě v roce 1900 jejich počet překoná stovku.“ [7] Nezbytnost rozvoje města, nebo bychom mohli spíše říci velkého Baťova konglomerátu, vedla k vytvoření samostatných, funkčně oddělených, ale provozně vzájemně spolupracujících, efektivně fungujících, částí. „Na konci prvního desetiletí dvacátého století vlastní Baťa dvě moderní továrny, zaměstnává přes 300 lidí a jeho závod produkuje 3.000 párů obuvi denně. Během patnácti let tak dokázal zečtyřicetinasobit počet párů, které jeden pracovník dokáže ušít za den. Zároveň musel ale řešit problém ubytování svých zaměstnanců. Z této doby pocházejí typické červené cihlové domy, které dodnes patří ke koloritu Zlína.“ [7] Vzniklé kolonie rodinných domků, dvojdomků a obytných domů jsou paralelou k efektivně fungující tovární výrobě. Vzniklá struktura je efektivní, neplýtvá prostorem, maximálně plní svoji funkci, ubytování dělníků z továrny. Všechny ostatní činnosti, které by zde mohly probíhat, jsou vyloučeny zákazem pěstování plodin, chování slepic či dobytka.

Výhodou Zlína bylo, že jeho rozvoj vycházel z požadavků jednoho silného investora. Podařilo se tak ve spolupráci se špičkovými architekty vybudovat hodnotné městské prostředí, které díky v té době ještě neexistující individuální automobilové dopravě, mělo příjemný, lidský charakter založený na pěší dostupnosti. „Ekonomický vzestup firmy s sebou nese i Baťovy další investice do výstavby ve Zlíně, kromě dalších obytných domů buduje i hotel, kino či nemocnici.“ [7]

Na příkladu města Zlín můžeme pozorovat, jakým způsobem právě specializace, efektivní způsob práce a koncentrace jdou ruku v ruce s ekonomickým růstem, zvyšují životní úroveň a zároveň transformují městskou strukturu.

Vlastnosti staveb a stavebních celků, které koncentrují specializované aktivity za účelem maximální efektivity provozu, a vliv, který mají na strukturu a fungování měst, venkovského osídlení a krajiny, je hlavním sledovaným jevem tohoto příspěvku. Tyto stavby a jejich celky dále zjednodušeně pojmenovávám jako „efektivní“. Právě efektivita vykonávané činnosti vyžaduje specializaci, která je její podmínkou a koncentrace pomáhá výhodně organizovat jejich provoz. Jedná se však o efektivitu jednorozměrovou – ekonomickou. Je otázkou, zda koreluje i s efektivitou celospolečenskou, kde atributem dlouhodobé udržitelnosti je mimo jiné i pestrost nabídky pracovních příležitostí a diverzita či univerzalita prostředí.

Zkoumání efektivních staveb a jejich celků nám pomůže pochopit příčiny jejich vzniku, ukáže nám opakující se charakteristické jevy, z kterých můžeme posuzovat jejich vliv na strukturu a fungování organismu města. Ukáže, v jakém postavení v rámci sídel a krajiny nachází, jaké mají příčinné souvislosti a dopady.

4 Příklady funkčně efektivních staveb a jejich celků

4.1 Logistické a skladovací stavby a jejich celky

Pro jejich realizaci je nezbytné dobré dopravní napojení, nejlépe na více druhů dopravy než jen na tranzitní. V ČR se realizují v okrajových částech velkých měst poblíž napojení na dálnice, či rychlostní silnice. Charakteristické je racionální a přehledná logistika, mají velké plošné nároky, dosahují zastavěné plochy až okolo 25 000 m². Jsou mezičlánkem v dobré dostupnosti zboží a podporují národní ekonomiku posílením importu a exportu. Jejich realizace často vyvolávají protichůdné emoce. Je však třeba říci, že v případě využití ekologických druhů dopravy (například železniční nebo vodní), je kontejnerová přeprava efektivním způsobem výměny zboží.

Obr. 3 Logistické haly CTP Brno Jih a další plánované stavby
Zdroj: Vlastní zpracování na podkladu GoogleMaps.com

4.2 Technologické a výrobní stavby a jejich celky

Dobré dopravní napojení pro zásobování je stejně nezbytné, jako u logistických hal, není však nezbytně nutné napojení na více druhů dopravy. Koncentrace výrobních aktivit pro velkou oblast působení (vnitrostátní nebo až mezinárodní, či mezikontinentální export zboží) a s ní spojený růst produkce vyžaduje dobře organizované stavby a výrobní areály, které jsou na míru ušité pro konkrétní produkt, nebo naopak univerzální velkoprostorové stavby s halovým prostorem, které jsou schopny přizpůsobit se požadavkům různých nájemců.

Obr. 4 Areál CTP Černovické terasy. Brno
Zdroj: Vlastní zpracování na podkladu GoogleMaps.com

4.3 Nákupní a zábavní centra, parky

Koncentrace širokého výběru zboží, vytvoření dobrého konkurenčního prostředí s vysokou nabídkou vyžaduje velké prostorové nároky a vytvoření příjemného vnitřního prostředí staveb. Čím vyšší je dostupnost nákupního, či zábavního centra, tím vyšší je jeho návštěvnost, proto jejich realizace na výborně dostupných místech. Mezi nejznámější příklady patří Olympia v Brně, OC Letňany v Praze, Forum Nová Karolina v Ostravě nebo například nově zřízený vodní svět v Pasohlávkách.

Je však zřejmé, že lokalizace těchto atraktivit mimo centra či dokonce zastavěná území měst vyřazují z možnosti užívání méně mobilní návštěvníky a deformují tak sociální komunikaci občanské komunity, která provázela tradiční síť obchodů a služeb ve městech a obcích.

Obr. 5 Nákupní centrum Olympie, zábavní a rekreační centrum u Olympie. Brno
Zdroj: Vlastní zpracování na podkladu GoogleMaps.com

4.4 Stavby a areály zpracovatelského průmyslu (potravní i nepotravní)

Konkurence trhu a potřeba velkého odbytu podporuje zpracovatelské stavby, které mají koncentrovaný, levný a efektivní provoz. Malé pekárny, místní řezníky či drobné zemědělce nahrazují masokombináty, velkochovy, jatka, velkopekárny a další. Obdobná situace je v ostatních odvětvích zpracovatelského průmyslu, jejich stavby jsou také nezbytně specializované a provoz vysoce efektivní. Také v těchto případech se vzdalují zdroje surovin od místa zpracování, ale i místa zpracování a odbytu, s čím souvisí další nárůst dopravy. Největší šance na udržení lokálních produktů na místní úrovni je zejména v oblasti zpracování potravin, je však třeba vhodnými politicko-ekonomickými nástroji vznik nových podniků podporovat.

Obr. 6 Areál Kosteckých uzenin. Kostelec
Zdroj: Vlastní zpracování na podkladu GoogleMaps.com

4.5 Univerzitní kampusy, vědecká centra, parky

Z hlediska dobré koordinace jednotlivých výzkumných týmů, profesí, je výhodné koncentrovat jednotlivé fakulty v univerzitních kampusech. Původní rozptýlení vysokých škol v organismu města se se zvyšující odborností vědeckých prací stává komplikované a tak se jen málokteré fakulty mohou udržet na svých původních lokacích. Přesto by však kvalitní zapojení univerzitních areálů do organismu města mělo být prioritou, aby se nevytvářela sice moderní, ale izolovaná „ghetta“. Ne vždy se však takové řešení daří realizovat. Daří se to zejména těm, které nemají silný výzkumný potenciál, jako např. právnická fakulta, fakulta sociálních studií, výtvarné školy a podobně. Naopak školy technologického, biotechnologického, chemického nebo lékařského zaměření realizují nové komplexy, které pomáhají sdílet drahé technologické vybavení, udržují kontakt jednotlivých výzkumných týmů a profesorů a napomáhají efektivitě výzkumných prací.

Obr. 7 Areál univerzitního kampusu a fakultní nemocnice Brno
Zdroj: Vlastní zpracování na podkladu GoogleMaps.com

4.6 Areály nemocnic

Komplexnost a vysoká odbornost současné zdravotní péče, která nadále neustále stoupá, vyžaduje realizaci areálů, které budou zahrnovat jednotlivá, vzájemně propojená oddělení. K zvyšování koncentrace jednotlivých pracovišť navíc napomáhá například rušení malých nemocnic (kvůli jejich neefektivnímu provozu) a nahrazení jejich péče velkými nemocnicemi ve velkých městech. Vznikají rozlehlé, monofunkční areály, které mají velkou spádovou oblast, vysokou koncentraci každodenních návštěvníků, přímo v širších centrech měst.

4.7 Dopravní stavby (Hromadná doprava obyvatel)

Doprava je nepochybně jednou z lidských aktivit, která má největší vliv na zvyšování životní úrovně společnosti a zároveň negativní vliv na životní prostředí.

Objem dopravy, který generuje zvýšený životní standard, je enormní. Každodenní vysoká poptávka po dopravě generuje extrémní požadavky na provázaný a funkčně propracovaný efektivní systém. Například jen letištěm Václava Havla Praha v roce 2012 prošlo téměř 11 milionů cestujících a do budoucna se očekává, že poptávka ještě poroste. Eliminace nezbytné dopravy a efektivní logistikou minimalizace zbytné dopravy je dnes již pro řadu podniků samozřejmostí. Čím složitější systém a čím více zatížený velkým počtem cestujících, tím vyšší jsou jeho plošné nároky. Letecká doprava má velký koncentrační charakter a silně ovlivňuje svoje okolí. Železniční doprava nezbytně ovlivňuje prostředí sídel svojí obtížnou prostupností, vytváří fyzickou bariéru, je to však jeden z nejekologičtějších a nejbezpečnějších druhů přepravy.

Obr. 8 Mezinárodní letiště Václava Havla, Praha
Zdroj: GoogleMaps.com

4.8 Další druhy funkčně efektivních staveb a jejich celků

O funkčně efektivních stavbách nemusíme hovořit pouze v souvislosti s průmyslem, službami nebo dopravou, ale také v souvislosti se stavbami pro bydlení a jejich celky. Z předchozích kapitol vyplývá, že funkčně efektivní stavby a jejich celky jsou především důsledkem vysoké specializovanosti společnosti, která se díky současné výši životní úrovně nachází na historickém maximu. Z toho lze tedy vyvodit, že i struktura staveb pro bydlení, která vznikla v důsledku zvyšování životní úrovně, bude mít podobné charakteristické znaky, jako funkčně efektivní stavby. Jinak řečeno, funkčně efektivní stavby sloužící jako zázemí pro rozvoj naší společnosti a další zvyšování její životní úrovně, mají svůj protipól právě v současných stavbách a strukturách pro bydlení.

Je zřejmé, ač tomu současné trendy nenasvědčují, bude třeba z části rehabilitovat funkčně smíšenou zástavbu, zejména pro nezávadnou výrobu, obchod a služby. Dosáhnout tohoto spojení však není jednoduché. Příkladem může být současný silný boj brněnského občanského sdružení proti aktualizaci územního plánu, která navrhuje možnost zastavění pozemku rodinného domu domem bytovým.

Z hlediska zvýšení hustoty obyvatel v této centrální části města jde ze strany zpracovatele územního plánu o správné řešení, přesto je však obranný postoj stávajících obyvatel je pochopitelný a jejich boj schvaluje i řada architektů.

Obr. 9 Urbanistická studie předválečného Zlína
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Zlin01.jpg>

5 Závěr

Důsledkem koncentrace dochází k vysávání činností z funkčně vrstevnatých částí sídel a vytváření koncentrovaných monofunkčních oblastí. „Můžeme tak identifikovat další z důvodů ztráty významové bohatosti urbánního prostoru – ve městech začínají vznikat funkčně specializované lokality, které z povahy věci nesou pouze jediný typ informace.“ [8]

Z předložených příkladů funkčně efektivních staveb a jejich celků můžeme vyvodit procesy podmiňující jejich vznik:

- Růst produkce a konkurence na trhu vyžadující racionální a účelná řešení s přehlednou logistikou provozů
- Nové technologie, technologické postupy a procesy vyžadující racionální a účelná řešení s přehlednou logistikou provozů
- Rozvoj dopravy (kvalitní dopravní síť, multimodální přepravní systémy, IAD)
- Růst životní úrovně, globalizace
- Politický zájem

Jak bylo naznačeno v úvodu příspěvku, opakem tendencí vytvářet funkčně efektivní stavby s globálním přesahem je princip „deglobalizace“. Je však otázkou k dalšímu vědeckému bádání právě na téma vlivu specializace na strukturu měst, venkovského osídlení a krajiny, v jaké míře jsou tyto tendence realizovatelné a zejména v kterých oblastech výroby, služeb a vědy a výzkumu. K takovému výzkumu, má-li dospět k využitelným doporučením, nelze přistoupit jen z úzce technických a

ekonomických pozic, ale bude muset obsáhnout i sociální, kulturní a environmentální dimenze této problematiky.

Dalším zajímavým tématem, které má vysoký potenciál pro další výzkum, jsou volné, „hluché“, levné plochy, v oblasti dopravních tras. Tyto plochy jsou v hledáčku zejména národních a regionálních firem a podnikatelů, jejichž hlavní prioritou jsou levné prostory pro rozvoj podnikání spojené s dobrou dopravní dostupností pro zákazníky, kteří z povahy své práce nemohou zboží dodávat či odebírat jinak, než tranzitní a automobilovou dopravou. Tyto provozovny často nejsou ve svém principu vysoce efektivní, přesto jsou podstatnou součástí národní ekonomiky a díky své „nepraktičnosti“ mohou být zdrojem nových nápadů a vzniku nové práce. „Velké a úspěšné organizace vzbuzují respekt. Je snadné uvěřit, že v jejich moci je téměř vše a že mají budoucí vývoj hospodářství ve svých rukou. Snad proto se má obecně za to, a to i mezi ekonomy, že rozmach hospodářství závisí na již existujících činnostech a na dalším rozvoji prací, které provádějí již velké a úspěšné organizace. Tyto organizace a jejich práce však nejsou předzvěstí budoucnosti. Spíše jsou samy výsledkem ekonomické kreativity v minulosti.“ [9] Pro velké firmy je těžké pracovat na dalším rozvoji nových výrobků a služeb, a proto jsou oblasti, které nefungují zcela a pouze efektivně, ideálním prostorem pro další hospodářský rozvoj města a proto si zaslouží další výzkum.

6 Použitá literatura a prameny

- [1] RIDLEY, Matt. Racionální optimista. O evoluci prosperity. Praha: Dokořán, 2013, s. 16. ISBN 978-80-7363-525-1
- [2] SEDLÁČEK, Tomáš. Ekonomie dobra a zla. Praha: 62. Pole, 2009, s. ISBN 978-80-903944-3-8
- [3] RIDLEY, Matt. Racionální optimista. O evoluci prosperity. Praha: Dokořán, 2013, s. 22. ISBN 978-80-7363-525-1
- [4] ŘÍMANOVÁ, Marie a Robert SEDLÁK. INSPIRATIVNÍ PŘÍKLADY ZAHRANIČNÍCH MĚST, KTERÁ NAPLŇUJÍ VIZI UDRŽITELNÝCH SÍDEL. In: Udržitelná sídla: sborník příspěvků: mezinárodní workshop, 18. - 19. října 2011, Hostětín. 1. vyd. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2011, s. 81. ISBN 978-80-87308-16-5.
- [5] SOBOTA, Jiří. Zítra bude líp. Respekt. 2014, č. 2, s. 57. ISSN 0862-6545
- [6] CÍLEK, Václav. Dýchat s ptáky: obyčejné texty o světle paměti, pravdě oblaků a útěše míst. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008, s. 112-113. ISBN 9788073632021
- [7] Průmysl za první republiky mezi léty 1918 - 1938: (Škoda, Kolbeň, Baťa). In: P. K. Modeling and history web [online]. 2009 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://www.pkmodely.estranky.cz/clanky/referaty-a-recenze--i-s-ww2-tematikou-/prumysl-za-prvni-republiky-mezi-lety-1918---1938-_skoda_-kolben_-bata_.html
- [8] B. Vacková, Sub Urbus: Krajina, sídla a lidé, str. 43 ISBN 978-80-200-2226-4
- [9] JACOBS, Jane. Ekonomie měst. Brno: Mox nox s.r.o., 2012, s. 65. ISBN 978-80-905064-1-1